

ΙΣΤΟΡΙΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' ΤΕΥΧΟΣ 39° ΙΟΥΛΙΟΣ 2005

Το Ξηροκάμπι
Περίοδος Α' 1966-1977

Η.ΦΑΡΙΣ
Περίοδος Β' 1979-1981
Περίοδος Γ' 1992-2001
Περίοδος Δ' 2002-

Τριμηνιαία έκδοση του Συλλόγου Αποφοίτων Σχολείων Φάριδος

Έδρα: Ξηροκάμπι Φάριδος, Λακωνία

Συντακτική επιτροπή: Γεώργ. Θεοφ. Καλκάνης, Θεόδ. Στ. Κατσουλάκος,

Παναγ. Ηλ. Κομνηνός

Επιμελητής έκδοσης: Σταύρ. Θεόδ. Κατσουλάκος,

Συρακουσών 101, Λαμπτινή, Αθήνα, τηλ. 210 2515864

Ταμίας: Ιωάννης Παν. Κονίδης, Ξηροκάμπι, τηλ.: 27310 35029

Ηλεκτρονική επεξεργασία: ευγενική προσφορά των μεταπτυχιακών φοιτητών
του Εργαστηρίου Φυσικών Επιστημών, Τεχνολογίας και Πειριβάλλοντος

του Παιδαγωγικού Τμήματος Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών

Η ΦΑΡΙΣ της Δ' περιόδου (2002-) ευρίσκεται (και) σε ηλεκτρονική μορφή στον δικτυακό
τόπο:

micro-kosmos.uoa.gr/faris

Ετήσια συνδρομή έντυπης μορφής: εσωτερικού 5 €, εξωτερικού 25 \$ Η.Π.Α.

Περιεχόμενα:	Σελ.
Γεωργίου Β. Νικολάου, Εξισλαμισμοί στα Βαρδουνοχώρια την περίοδο της δεύτερης Τουρκοκρατίας (1715-1821)	3
Λούλας Βολτή - Σολωμού, Μετά την μάχη των Ανωγείων	7
Πανάγιου Κ. Παπαδάκου, Ο Αϊ – Γιαννάκης της Ποταμιάς	9
Δημήτρη Γ. Κολλινιάτη, Αυστραλοί στρατιώτες στην Ποταμιά το 1941	10
Δημήτρη Β. Χριστάκου, Καταγωγή οικογενειών (Ι)	10
Νίκον Κ. Γεωργόπουλον, Καταγωγή οικογενειών (ΙΙ)	11
Αιμιλίας Π. Ρηγάκου, Η κατασκευή των σκεπών	11
Βασίλη Η. Χριστόπουλον, Μια παλιά φωτογραφία	12
Ιωάννη Π. Κονίδη, Ο καλός γείτονας	13
Καλομοίρας Κοντσούμπού-Κονίδη, Ευρωπαϊκό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου 2004	14
Ηλία Γ. Μανιατάκου, Ανάλεκτα	16
Γ.Ι.Κ., Η.Γ.Μ., Β.Η.Χ., Της αγοράς	16
Συνδρομές	17
Γεωργίου Α. Τσαμασίρου, Πένθη: Δημήτριος Ι. Πανουτσάκος (1930-2005)	18
Τα νέα μας	20

Εξώφυλλο: Πόρτα στο Ξηροκάμπι
(φωτ. Γεωργίου Π. Λάσκαρη)

Εξισλαμισμοί στα Βαρδουνοχώρια την περίοδο της δεύτερης Τουρκοκρατίας (1715-1821)

Το ζήτημα των εξισλαμισμών που πραγματοποιήθηκαν στην Πελοπόννησο την περίοδο της Τουρκοκρατίας και είχαν ως αποτέλεσμα την ένταξη των ατόμων που εξισλαμίζονταν όχι μόνο σε μια άλλη θρησκεία αλλά, ταυτόχρονα, σε μια άλλη κοινωνία, την μουσουλμανική, και την απόκτηση, αργά ή γρήγορα, τουρκικής συνείδησης, είναι, για πολλούς λόγους, ιδιαίτερα σημαντικό. Η έλλειψη όμως ή η μη δημοσίευση επαρκών πηγών (κυρίως οθωμανικών) δεν μας επιτρέπει την σε βάθος μελέτη αυτού του φαινομένου, ιδίως στα χρόνια της πρώτης οθωμανικής κυριαρχίας (1460-1685/87). Αντίθετα, για την περίοδο της δεύτερης Τουρκοκρατίας οι πηγές που διαθέτουμε (κάποια οθωμανικά αρχειακά τεκμήρια, μαρτυρίες ξένων ταξιδιωτών και Ελλήνων ιστοριογράφων, καθώς και έγγραφα της καποδιστριακής περιόδου) είναι πλουσιότερες. Μας δίνεται έτσι η δυνατότητα να σχηματίσουμε μια πιο ικανοποιητική εικόνα για τις κύριες εστίες των μεταστροφών στο ισλάμ στην πελοποννησιακή χερσόνησο και για τις αιτίες που τις προκάλεσαν, για την κοινωνική προέλευση των εξισλαμισθέντων, τις ιδιαίτερες θρησκευτικές πεποιθήσεις τους και συνήθειες, για τις σχέσεις τους με τους ομοεθνείς τους χριστιανούς, κλπ.

Τα Βαρδουνοχώρια και πολλά χωριά της περιοχής Μονεμβασίας αποτέλεσαν την μία από τις δύο κύριες εστίες εξισλαμισμών στην Πελοπόννησο στα χρόνια της δεύτερης οθωμανικής κυριαρχίας. Η άλλη βρισκόταν στην βορειοδυτική Πελοπόννησο: επαρχίες (καζάδες) Γαστούνης και Φαναρίου. Το 1715, όταν οι Οθωμανοί ανέκτησαν την Πελοπόννησο ύστερα από το σύντομο διάλειμμα της δεύτερης Βενετοκρατίας (1685/87-1715), τιμώρησαν με θάνατο όσους μουσουλμάνους είχαν αρνηθεί (κατά την Βενετοκρατία) την πίστη τους, είχαν γίνει δηλαδή μουρτάτες. Ταυτόχρονα, άρχισαν να επιστρέφουν στην Λακωνία, όπως και αλλού, αρκετοί από τους παλιούς Οθωμανούς κατοίκους. Έτσι ο Μυστράς, η Μονεμβασία και πολλά χωριά απέκτησαν και πάλι μουσουλμανικό πληθυσμό ο οποίος ενισχύθηκε, ως το 1821, με αρκετούς εξισλαμισμούς.

Ο μουσουλμανικός πληθυσμός των Βαρδουνίων σχηματίστηκε από επήλυδες Αλβανούς, από Τούρκους και από εξισλαμισμένους χριστιανούς, τους οποίους ο λαός αποκαλούσε Τουρκοβαρδουνιώτες και Τουρκανάκατους. Ο χρόνος εγκατάστασης των πρώτων στην Βαρδούνια και το αν εξισλαμίστηκαν πριν ή μετά τον ερχομό τους εδώ αποτελούν ερωτήματα στα οποία δεν έχουν δοθεί οριστικές απαντήσεις. Αναμφίβολα τα γεγονότα αυτά πραγματοποιήθηκαν σταδιακά από τις αρχές του 15ου αιώνα και μετά. Η παρουσία μουσουλμάνων στα Βαρδουνοχώρια κα-

τά την περίοδο της πρώτης Τουρκοκρατίας μαρτυρείται και σε βενετικές πηγές. Από πλευράς θρησκευτικής σύνθεσης, τα χωριά αυτά διακρίνονταν κατά την ύστερη Τουρκοκρατία σε τρεις κατηγορίες: σε χωριά που κατοικούνταν αποκλειστικά από χριστιανούς και ανήκαν στην λεγόμενη Έξω Μάνη (Καστάνια, Σελεγούδι, Αρχοντικό, κ.ά.), σε αυτά που κατοικούνταν σχεδόν αποκλειστικά από μουσουλμάνους (Τσέρια, Ζελίνα, Ρόζοβα, Στροτζά, κ.ά.) και σε χωριά με μεικτό πληθυσμό: Γοράνοι, Λιαντίνα, Λεβέτσοβα, Καμίνια, Λυκοβούνο, Πετρίνα, Τάραψα, Ασήμι, κ.ά.

Όπως μας πληροφορεί ο πολύ καλός γνώστης των προεπαναστατικών πραγμάτων Ιωάννης Φιλήμων, οι Τουρκοβαρδουνιώτες συνιστούσαν «πραγματικό κράτος εν κράτει, φέροντες πολλοί εξ αυτών λακωνικήν την καταγωγήν δια της ανεξιθρησκείας». Σύμφωνα με όλες τις πηγές, είχαν επιβάλει την απόλυτη κυριαρχία στην περιοχή, χωρίς να υπακούουν ούτε στην οθωμανική εξουσία, η οποία τους ανεχόταν γιατί, ως ικανοί πολεμιστές, αναχαίτιζαν τις επιδρομές των ατίθασων Μανιατών. Η τρομοκρατία που ασκούσαν σε βάρος του χριστιανικού πληθυσμού, ιδίως μετά το 1770, είχε, ανάμεσα στις άλλες συνέπειες (αρπαγές περιουσιών και φυγή πολλών κατοίκων), και την μεταστροφή ενός αριθμού ατόμων-που δεν είναι δυνατό να τον προσδιορίσουμε-στο ισλάμ. Έτσι, τα άτομα αυτά εντάσσονταν στην πανίσχυρη μουσουλμανική κοινότητα της περιοχής και αποκτούσαν δύναμη, την οποία χρησιμοποιούσαν, σε αρκετές περιπτώσεις, σε βάρος των χριστιανών, ακόμη και των στενών συγγενών τους.

Ορισμένες μαρτυρίες, στηριγμένες στην συλλογική μνήμη, που διασώθηκαν σε έγγραφα της καποδιστριακής περιόδου (συγκεκριμένα του 1828/29) είναι πολύ αποκαλυπτικές: Το 1746 τούρκησε, δηλαδή έγινε μουσουλμάνος, κάποιος Χοντρολιάς από την ορεινή Μηλιά της Προστηλιακής Μάνης και πήρε το όνομα Αχμέτ. Αργότερα καταπάτησε, μαζί με άλλους Τούρκους, το χωριό Πρίτζα εξαναγκάζοντας τους κατοίκους του να το εγκαταλείψουν. Κάτι παρόμοιο συνέβηκε στην Άρνα όπου εξισλαμίστηκε κάποιος από την οικογένεια Δρογκάρη, έδιωξε τους χριστιανούς αδελφούς του και, έπειτα, καταπάτησε όλη την περιουσία τους. Σε άλλο έγγραφο αναφέρονται εξισλαμισμοί, με χρήση βίας, πολλών ατόμων (το 1725) στο Λυκοβούνο. Η καταχρέωση, προφανώς λόγω της αδυναμίας αντιμετώπισης των φορολογικών απαιτήσεων, ανάγκασε (το 1770) τρεις οικογένειες από το χωριό Ασήμι να απαρνηθούν την πίστη τους «μόνοι φέροντες οι τάλαινες την καταισχύνην από τους ιδίους ομογενείς» τους. Είναι λοιπόν βέβαιο ότι με την καθόλου ανώδυνη, συνειδησιακά, απάρνηση της προγονικής τους θρησκείας και τον ασπασμό μιας άλλης τα άτομα αυτά ήθελαν, πάνω απ' όλα, να μεταπηδήσουν από την κοινωνία των κατακτημένων ραγιάδων-λέξη συνάνυμη των σκλάβων την εποχή αυτή-στην κοινωνία των κατακτητών, με ό,τι συνεπαγόταν αυτό το γεγονός στην καθημερινή τους ζωή: απαλλαγή από τον κεφαλικό φόρο και από τις πολλαπλές σε βάρος των μη μουσουλμάνων υπηκόων διακρίσεις, κλπ. Δυστυχώς δεν

μπορούμε να διασταυρώσουμε τις παραπάνω μαρτυρίες με επίσημα οθωμανικά έγγραφα μιας και τα αρχεία του καδή (δηλ. του μουσουλμάνου δικαστή) του Μυστρά έχουν καταστραφεί. Δεν νομίζω όμως ότι μπορεί να αμφισβητήσει κανείς την αξιοπιστία τους.

Σε άλλο έγγραφο γίνεται λόγος για την μεταστροφή μουσουλμάνων στο χριστιανισμό. Πρόκειται για την μοναδική περίπτωση εκχριστιανισμού στην Πελοπόννησο στην διάρκεια της Τουρκοκρατίας που εντοπίσαμε στις πηγές. Σύμφωνα με όσα ανέφεραν (στις 26 Νοεμ. 1828) οι κάτοικοι του χωριού Τσέρια, το 1770 ο Χουσεΐν Αληκάκης και όλα τα μέλη της οικογένειάς του (8 συνολικά άτομα) βαφτίστηκαν χριστιανοί. Αυτή η αποστασία-το σοβαρότερο αδίκημα, σύμφωνα με το ισλαμικό δίκαιο, -είχε ως συνέπεια την δήμευση της περιουσίας τους, γιατί αρνήθηκαν να επανέλθουν στην μουσουλμανική θρησκεία. Στην αναφορά σημειώνεται ότι το βάπτισμα αυτής της οικογένειας ήταν εθελούσιο, κάτι που μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι αυτή η οικογένεια είχε χριστιανική καταγωγή και, ίσως, να βίωνε κρυφά την πίστη της. Με τις ευνοϊκές για τους Έλληνες συνθήκες στην αρχή της εξέγερσης του 1770, επανήλθε στην πρώτη της θρησκεία. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι αρνήθηκε να επανέλθει πάλι στην μουσουλμανική θρησκεία. Εντούτοις δεν αποκλείεται ο εκχριστιανισμός αυτός να έγινε κάτω από το κλίμα του τρόμου που προκάλεσε στον μουσουλμανικό πληθυσμό της Βαρδούνιας η εισβολή των Μανιατών το Μάρτιο του 1770.

Ο εξισλαμισμός χριστιανών στην Βαρδούνια μαρτυρείται, επίσης, τόσο από τα ελληνικά οικογενειακά ονόματα που έφεραν αρκετοί μουσουλμάνοι της περιοχής όσο και από την ντόπια προφορική παράδοση. Σύμφωνα με αυτή την παράδοση, που την κατέγραψε στις αρχές του 20ου αιώνα ο Γεράσιμος Καψάλης και για την επιβεβαίωση της οποίας λείπουν οι γραπτές μαρτυρίες, Μανιάτες που διέπρατταν εγκλήματα και δεν μπορούσαν να μείνουν στον τόπο τους, κατέφευγαν στους Τουρκοβαρδουνιώτες όπου αλλαξιοπιστούσαν. Έτσι πετύχαιναν την προστασία των νόμων, εντασσόμενοι στην ισχυρή εδώ μουσουλμανική κοινότητα. Κάτι τέτοιο συνέβαινε, σύμφωνα με έγκυρες μαρτυρίες, και στα Σφακιά της Κρήτης.

Οι τεταμένες σχέσεις ανάμεσα στους χριστιανούς και τους μουσουλμάνους σ' αυτά τα χωριά δεν εμπόδιζαν, μερικές φορές, τις καλές σχέσεις, ακόμη και την σύναψη πνευματικών δεσμών. Αναφέρονται περιπτώσεις όπου Τουρκοβαρδουνιώτες γινόντουσαν νονοί παιδιών χριστιανών, παρόλο που η Εκκλησία τιμωρούσε με ποινή καθαίρεσης τους ιερείς που δέχονταν μουσουλμάνους ως αναδόχους. Νομίζω ότι είναι σωστή η υπόθεση του Ελ. Αλεξάκη ότι ίσως αυτοί οι μουσουλμάνοι να ήταν εξισλαμισμένοι χριστιανοί που διατηρούσαν εντονότερη την ανάμνηση της παλιάς τους θρησκείας και καλές σχέσεις με τους χριστιανούς συμπατριώτες τους. Εκτός και αν δεχτούμε ότι οι ίδιοι οι χριστιανοί επιδίωκαν αυτήν την πνευματική συγγένεια για να εξασφαλίζουν την προστασία τιςχυρόν μουσουλμάνων.

Οσον αφορά τις ιδιαίτερες θρησκευτικές πεποιθήσεις και συνήθειες των εξισλαμισμένων ατόμων και γενικά όλων των μουσουλμάνων των Βαρδουνίων, όλες οι πηγές συγκλίνουν στο ότι διακρίνονταν για την επιφανειακή θρησκευτικότητα και για την ανάμειξη χριστιανικών και μουσουλμανικών συνηθειών στην καθημερινή τους ζωή, όπως και στα *Mourtatoχώρια* της Ηλείας. Ο Γάλλος περιηγητής Fr. Pouqueville μας δίνει την πληροφορία ότι οι Τούρκοι της περιοχής του Μυστρά ορκίζονταν στο όνομα του Χριστού και της Παναγίας. Δείγμα απλού σεβασμού στα δύο πιο ιερά πρόσωπα του χριστιανισμού ή ένδειξη χριστιανικής καταγωγής; Ο Άγγλος περιηγητής W. Gell, που πέρασε από την Βαρδούνια στα 1807, παρατήρησε ότι πολλοί Τουρκοβαρδουνιώτες έφεραν διπλά ονόματα, ένα μουσουλμανικό και ένα χριστιανικό, όπως στον Λάλα. Χωρίς αμφιβολία, αυτή η συνήθεια, που συναντάται και σε άλλους εξισλαμισμένους πληθυσμούς της ΒΔ Πελοποννήσου και της ορεινής Καρυστίας, δηλώνει χριστιανική καταγωγή αυτών των ατόμων. Ο ίδιος, εξάλλου, περιηγητής παρατηρεί, μιλώντας για χωριά της Ηλείας, ότι οι αποστάτες διατηρούσαν διπλά ονόματα. Την ίδια παρατήρηση κάνει και ο Πουκεβίλ. Ίσως αυτά τα άτομα να ζούσαν ως κρυπτοχριστιανοί. Η έλλειψη όμως σίγουρων μαρτυριών, δεν μας επιτρέπει να μιλήσουμε με βεβαιότητα για ύπαρξη κρυπτοχριστιανών στην Πελοπόννησο την περίοδο αυτή. Όπως, άλλωστε, τονίζουν οι μελετητές του φαινομένου των εξισλαμισμών, η απλή επιβίωση κάποιων χριστιανικών συνηθειών δεν μπορεί να θεωρείται ως βέβαιη απόδειξη αποκρυφίας.

Ο Πουκεβίλ αναφέρει, επίσης, ότι πολλοί Τούρκοι της περιοχής είχαν χριστιανές μητέρες. Άλλου μάλιστα παρατηρεί ότι αυτές οι γυναίκες κρατούσαν, και μετά τον γάμο, την χριστιανική πίστη. Σε κατάλογο νεοφάτιστων, δηλαδή μουσουλμάνων που εκχριστιανίστηκαν μετά το 1821, από την περιοχή Λακωνίας αναφέρονται αρκετές περιπτώσεις κοριτσιών που είχαν χριστιανές μητέρες. Δεν διευκρινίζεται όμως αν αυτές οι γυναίκες είχαν παραμείνει χριστιανές και μετά τον γάμο τους. Ίσως αυτό να συνέβαινε σε ορισμένες περιπτώσεις. Αν κρίνουμε πάντως από άλλες αξιόπιστες μαρτυρίες, ο γάμος χριστιανής με μουσουλμάνο συνεπαγόταν τον εξισλαμισμό της. Μια τέτοια πληροφορία μας δίνουν έγγραφα του 1790 που εξέδωσε ο Θ. Κατσουλάκος: χριστιανή από τα Καμίνια παντρεύτηκε τον Γιουσούφμπασα Μοτζάκο παίρνοντας μετά τον γάμο το όνομα Σαλιχέ. Το βέβαιο είναι ότι αυτοί οι γάμοι συνέβαλαν στην διάδοση του ισλάμ στα Βαρδουνοχώρια, όπως και σε ορισμένες άλλες περιοχές της Πελοποννήσου.

Όπως φαίνεται από τις λιγοστές μαρτυρίες που διαθέτουμε, οι εξισλαμισμένοι κάτοικοι των Βαρδουνίων ζούσαν σε μια νόθα θρησκευτικά κατάσταση ανάμεσα στον χριστιανισμό και το ισλάμ, φαινόμενο συνηθισμένο και σε άλλους εξισλαμισμένους πληθυσμούς της βαλκανικής χερσονήσου. Αυτός ήταν ο λόγος για τον οποίο, τόσο οι Τούρκοι όσο και οι χριστιανοί τους θεωρούσαν, καθένας από την πλευρά του, ως αρνητές της πίστης τους και τους αποκαλούσαν υβριστικά *μουρτάτες*. Ιδίως για την χριστιανική κοινότητα, όπως και για την μουσουλμανική

umma (κοινότητα), τα άτομα αυτά ήταν προδότες όχι μόνο της πίστης τους αλλά, επίσης, προδότες της πατρίδας τους και των ομοθρήσκων τους, άτομα αξιοκαταφρόνητα. Τούτο δηλώνει και το ρήμα *τούρκεψε* που χρησιμοποιείται σε όλα τα λαϊκά κείμενα της Τουρκοκρατίας για να δηλωθεί η πράξη του εξισλαμισμού. Η περίπτωση, λοιπόν, των εξισλαμισμένων χριστιανών μπορεί να χρησιμεύσει ως ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για να μελετήσουμε το πώς σχηματίζονται και λειτουργούν οι ετερότητες: τί σημαίνει δηλαδή ο «άλλος», ο ξένος. Πώς αυτός που μέχρι ότι θεωρούσε μια άλφα εθνικοθρησκευτική κοινότητα και διαμοιραζόταν με τους ομοθρήσκους του ένα κοινό σύστημα αξιών και δεσμών (θρησκεία, γλώσσα, ιστορική μνήμη, κλπ) γίνεται προοδευτικά ξένος, και σε περιπτώσεις εντάσεων, κυρίως στις πολεμικές συγκρούσεις, ο μισητός εχθρός, αυτός που πρέπει να εξοντωθεί.

Όπως προκύπτει από τις διαθέσιμες πηγές, οι περισσότεροι χριστιανοί που εξισλαμίστηκαν στην Βαρδούνια-ιδίως αυτοί που ασπάστηκαν το ισλάμ παλαιότερα-απέκτησαν τουρκική συνείδηση. Αντίθετα, όσοι είχαν εξισλαμιστεί στα τελευταία προεπαναστατικά χρόνια διατηρούσαν εντονότερη τη συνείδηση της καταγωγής τους, αν και είχαν ενταχθεί στην κατακτητική μουσουλμανική κοινωνία. Πολλοί εξοντώθηκαν κατά τις πολεμικές συγκρούσεις στην αρχή της Επανάστασης. Ορισμένοι όμως από αυτούς που διασώθηκαν θα επανέλθουν στον χριστιανισμό μετά το 1821.

Λούλας Βολτή – Σολωμού

Μετά την μάχη των Ανωγείων

Τα κείμενα των Κώστα Αραχωβίτη και Θεόδωρου Κατσουλάκου στο 37ο τεύχος με τον ίδιο τίτλο ξέθαψαν στην μνήμη μου τις δικές μου εμπειρίες. Κι είπα να τις ιστορήσω κι εγώ, η γριά, για να μαθαίνουν οι νεότεροι...

Μετά την μάχη μ' έστειλε η μάνα μου για ψώνια στην αγορά. Δεν ξαναγύρισα σπίτι μου. Με συνέλαβαν Ανωγειάτες και άλλοι εθνικόφρονες! Ξάνθιππο Μασούρα τον έλεγαν τον αξιωματικό. Μάταια, παρακάλεσε τον Ξάνθιππο ο ξάδερφός μου ο καθηγητής Δημήτρης Βολτής να με αφήσει ελεύθερη.

Μπήκα λοιπόν κι εγώ στο μπουλούκι των μη εθνικοφρόνων που πορευόταν προς τα Ανώγεια. Από γυναίκες θυμάμαι την Κούλα Κωνσταντάκου και την Μαρία Παπακωσταντίνου. Από άντρες τον Γιάννη τον Συκιώτη. Δεν ξέρω πού βρήκε το κέφι και μάς συνόδευε με το τραγούδι: «Παιίρνω ένα έρημο στρατί πάν' τα ματάκια μου βροχή».

Περνώντας από το σπίτι της Αντωνίας Μιχαλακάκου (Μανιατάκου) η Μαρία κατάφερε να τους ξεφύγει και να τρυπώσει στην αυλή. Έτσι έμεινα με την Κούλα. Στην πλατεία των Ανωγείων ο γιατρός Λ. Διαμαντάκος τους παρακάλεσε να με αφήσουν να μείνω σπίτι τους. Μου επέτρεψαν με την συνοδεία στρατιώτη να πάω ως εκεί για να φάω. Μου έφτειαξαν ομελέτα. Τσως η ωραιότερη που γεύτηκα στην ζωή μου.

Μας στοίβαξαν στο μεγάλο σπίτι της πλατείας, στο σπίτι του Ξέπαπα. Κι άρχισαν οι ανακρίσεις! Ο αξιωματικός λεγόταν Μηνακάκης και ήταν από την Σοχά. Ρωτούσε πού βρισκόμαστε την ώρα της μάχης και με ποιον τρόπο βοηθούσαμε τους αντάρτες.

Μας κράτησαν δέκα ημέρες. Η Κούλα είχε βγάλει κριθαράκι στο μάτι και η γυναίκα ενός αξιωματικού που θήλαζε της έριχνε γάλα. Αναρωτιόταν συχνά η Κούλα αν ήθελε να την γιατρέψει ή να την τυφλώσει.

Είχε και τα καλά της αυτή η κράτηση! Η γιαγιά της Κούλας, μάνα του δάσκαλου Λαμπράκου, κατέφτασε μια μέρα με μια πιατέλα γεμάτη μακριές χυλοπίττες τυρωτές! Ακόμα με τυλίγει το άρωμά τους.

Μετά από δύο-τρεις ημέρες έφεραν και την αδελφή μου, την Αθηνά, με την κατηγορία ότι απείλησε να φέρει τους αντάρτες να κάψουν το Ξηροκάμπι γιατί πιάσαν εμένα!

Κάποια μέρα μας επισκέφτηκε και ο Δημήτρης Θεοφιλόπουλος (Πινέλης). Μου είπε με ρητορικό ύφος πως για την δική μου την τιμή βγήκε να αγωνιστεί! Ήταν να μην κοιμάμαι ήσυχη από δω και πέρα! Μέ τέτοια προστασία!

Με τις απανωτές ανακρίσεις δεν έβγαλαν τίποτα και τέλειωσε η ταλαιπωρία μου. Άλλα προσωρινά! Γιατί με ξανάπιασαν! Τούτη την φορά για χάρη του Άγι Κοκκορού. Τον είχα προδώσει, λέει, και τον έπιασαν οι αντάρτες! Και δεν σκέφτηκα, λέει, που τον είχε η μάνα του έναν! Κι ανάθεμα αν ήξερα ποιος ήταν κι από πού κρατούσε η σκούφια του!

Κι όλα αυτά κι άλλα πολλά τα έζησα στην εφηβεία μου!

Ξηροκάμπι, 1 Ιουνίου 2005

Ο Αϊ-Γιαννάκης της Ποταμιάς

Ο Αϊ-Γιαννάκης της Ποταμιάς είναι ένα ξωκλήσι (ζήτημα να χωράει δεκαπέντε ανθρώπους), που βρίσκεται πάνω στον λόφο της Βίγλας, εξακόσια-εφτακόσια μέτρα δυτικά του εθνικού δρόμου Σπάρτης-Γυθείου. Το ξωκλήσι αυτό, που έχει υποστεί σημαντικές φθορές με την πάροδο του χρόνου, έχει τοιχογραφίες και εντοιχισμένα μάρμαρα, πιθανώς μέλη ενός αρχαίου iερού που ίσως να υπήρχε εκεί. Κάποια από αυτά δυστυχώς έχουν κλαπεί.

Το εκκλησάκι αυτό γιορτάζει την Τρίτη της Λαμπρής. Στην μνήμη του γινόταν λειτουργία και συνέρρεε κόσμος, κυρίως, από την Ποταμιά και την Τάραψα. Από παλαιότερους είχαμε ακούσει ότι στην κορυφή του λόφου, που ονομάζεται Ανεμόμυλος και απέχει τριάντα-σαράντα μέτρα από το ξωκλήσι, γινόταν μεγάλο γλέντι. Εγώ δεν το πρόλαβα και δεν γνωρίζω κάτι παραπάνω γι' αυτό. Θυμάμαι μόνο ένα σχετικό δίστιχο από ένα τραγούδι που έλεγε:

Δευτέρα, Τρίτη στο χορό,

Τετάρτη στο χωράφι.

Το δίστιχο αυτό αναφέρεται στα δύο γλέντια που γίνονταν στην περιοχή μας μετά την Κυριακή της Λαμπρής¹ το πρώτο την Δευτέρα της Λαμπρής στην Παναϊτσα του Δαφνίου¹ και το δεύτερο την Τρίτη της Λαμπρής στον Αϊ-Γιαννάκη. Την Τετάρτη της Λαμπρής είχαν τελειώσει πια τα γλέντια και οι άνθρωποι επέστρεφαν στις αγροτικές εργασίες τους. Τώρα πια δεν γίνεται ούτε λειτουργία.

Νερό στον λόφο δεν υπάρχει. Ο κόσμος έπαιρνε νερό από δύο πηγάδια και έναν άμπουλα, ιδιοκτησίας του γερο-Παναγιώτη Παπαδάκου, που βρίσκονταν στην Βίγλα, επί του παλιού μονοπατιού, λίγο δυτικότερα του σημερινού εθνικού δρόμου Σπάρτης-Γυθείου. Το ένα πηγάδι ονομαζόταν Σμυρτίες και το άλλο Μεγάλο Πηγάδι. Ο άμπουλας, που βρισκόταν μέσα στου Κουτσόγιαννη το ρέμα, βγάζει πλέον νερό μόνο τον χειμώνα². Ένας δεύτερος άμπουλας, απ' όπου οι προσκυνητές μπορούσαν να πάρουν νερό, ήταν η Χρυσοβίτσα, που βρίσκεται ένα περίπου χιλιόμετρο βορειοδυτικά του λόφου³ κι αυτός ο άμπουλας μόνο τον χειμώνα βγάζει νερό.

¹ Σ.Λ. Μυλωνάκου, Η Παναϊτσα του Δαφνίου, Η Φάρις 33 (2003) 13.

² Οι πληροφορίες για τα πηγάδια και τον άμπουλα του γερο-Παναγιώτη Παπαδάκου μάς δόθηκαν από τον Μιχάλη Π. Παπαδάκο.

Δημήτρη Γ. Κολλινιάτη

Αυστραλοί στρατιώτες στην Ποταμιά το 1941

1941, Κατοχή. Κυνηγημένοι και νικημένοι από τους Γερμανούς, όχι από τους Ιταλούς. Από διάφορα σημεία της χώρας πήραν τον κατήφορο και έφτασαν Κρητικοί, Άγγλοι, Αυστραλέζοι. Όσοι μπόρεσαν πήγαν στην Κρήτη και την Αφρική. Άλλοι ήμειναν εδώ ανάμεσά τους και τρεις Αυστραλέζοι: Ο Nik λοχίας, ο Μπεν δεκανέας και ο Τεντ στρατιώτης. Τους είχαμε στην Ποταμιά και τους κρύβαμε, τους ταΐζαμε κρυψά, ο ένας με τον άλλο πότε στην Γριμπίνα, πότε στην Χρυσοβίτσα, πότε στο Διχάντακο, πότε στου Καϊτσα. Χειμώνιασε και τότε ήταν το δύσκολο, γιατί ήθελαν στέγη και φωτιά. Στου Καϊτσα, το μαντρί του Ηλιόπουλου του Κουφόπετρα είχε τσίγκους. Κρυφά νύχτα πήγαμε και τους κλέψαμε και σ' ένα απόμερο μέρος της Γριμπίνας φτειάζαμε καλύβα. Μα κάποιον είδαν εκεί. Οι ξένοι φοβήθηκαν μην μαρτυρθούνε και παρουσιάστηκαν στους Ιταλούς. Η περιπέτειά τους συνεχίστηκε σε στρατόπεδα μέχρι που βρέθηκαν στην πατρίδας τους.

Από κεί έγραψαν και μάθαμε την ύπαρξή τους. Ευτυχώς θυμήθηκαν την διεύθυνση και έκαναν πρόσκληση στον Γιάννη Ρέντζη του Παναγιώτη και η αλυσίδα μάκρυνε και πήρε πολλούς από το χωριό. Έτσι βρέθηκαν οι Ποταμίτες στην Αυστραλία. Δεν θα ξεχάσω που έκλεβα το καρβέλι, χυλοπίττες, τυρί, πατάτες, χωρίς να μαρτυράω ούτε στους γονείς μου, ούτε στ' αδέλφια μου το μυστικό. Το μάθημα έλεγε ένα και ένα κάνουν δύο. Σε κάποιες στιγμές όμως κάνουν 11. Κι αν το μάθει και τρίτος κάνουν 111, έλεγε ο Γιάννης Ρέντζης. Γιατί θα πλήρωνε το χωριό ολόκληρο.

Δημήτρη Β. Χριστάκου

Καταγωγή οικογενειών (Ι)

Η οικογένειά μου κατάγεται από την Κουμουστά. Απότερος πρόγονός μου ήταν ο Χρίστος Ρίζος, ο οποίος, όπως αναφέρεται στον Κώδικα της Γόλας το 1761, «αφιέρωσε δύο χωράφια, το ένα εις την Κοφινιδού και το άλλο εις την Ετέαν (Ιτιά) να μνημονεύονται Γιωργάκη, Παναγιώτη, Χρίστο και Μαργαρίτα». Από το μικρό όνομα Χρίστος προέκυψε το επώνυμο Χριστάκος και το Ρίζος απέμεινε ως παρατσούκλι. Είναι βέβαιο ότι και ο οπλαρχηγός Αντώνιος Κουμουστιώτης κατάγεται από την ίδια οικογένεια (Χριστάκος), όπως και η οικογένεια Κυριακάκου.

Τα ξύλα που χρησιμοποιούσαν παλαιότερα (και μερικές φορές και σήμερα) ήταν από λεύκες. Σήμερα, όμως, χρησιμοποιούνται περισσότερα ξύλα από πεύκα και έλατα.

Η κατασκευή των σκεπών θεωρείται από τις δυσκολότερες και σημαντικότερες κατασκευές της οικοδομικής.

Βασίλη Χριστόπουλου

Μια παλιά φωτογραφία

Στην φωτογραφία εικονίζεται η οικογένεια Βασίλη Σωτηρίου Χριστόπουλου γύρω στα 1905. Στο μέσον της φωτογραφίας είναι ο Βασίλης Σ. Χριστόπουλος. Στην αγκαλιά του κρατά τον δεύτερο (;) γιο του, που πέθανε νήπιο, ίσως και αβάπτιστο πάντως δεν ξέρουμε το όνομά του. Αριστερά του είναι η σύζυγός του Αικατερίνη Ιωάννου Ορφανάκου από την Κουμουστά. Μπροστά της είναι ο πρωτότοκος γιος τους Σωτήρης. Δεξιά του Βασίλη Σ. Χριστόπουλου είναι η ανηψιά του Σοφία Χριστοπούλου, κόρη του αδελφού του Λουκά. Να σημειώσουμε ότι ο πατέρας του Βασίλη, Σωτήρης, είχε έρθει στο Ξηροκάμπι από την Κορυτσά της Βορείου Ηπείρου γύρω στο 1860.

Ο καλός γείτονας

Γείτονα έχεις – Θεό έχεις, λέει μια παροιμία κι έτσι έβλεπε ο κυρ-Γιώργης τον γείτονά του, τον κυρ-Βασίλη, που αν κι ελάχιστα χρόνια μεγαλύτερός του, τον αγαπούσε ιδιαίτερα, τον εκτιμούσε, τον σεβόταν. Τον συμβουλευόταν για το κάθε τι και είχαν άριστη συνεργασία στην καλλιέργεια των χωραφιών τους, στην συγκομιδή των προϊόντων τους, στις δουλειές μέσα κι έξω από το σπίτι.

Αγάπη και ομόνοια – ομόνοια και αγάπη έλεγε ο κυρ-Βασίλης και υπερηφανεύοταν για τον καλό του γείτονα. Μαζί στις δουλειές, μαζί στο καφενείο, μαζί στην ταβέρνα. Παντού μαζί εκτός από το κυνήγι.

Ο κυρ-Γιώργης δεν έπαιρνε ποτέ μαζί του τον γείτονά του παρά τα επίμονα παρακάλια του. Όχι γιατί δεν τον ήθελε μαζί του. Ίσα-ίσα τον ήθελε και τον καλοήθελε, αλλά (πώς να του το πει) γιατί δεν έβλεπε καθόλου από το ένα μάτι και ήταν και βαρύκοος. Φοβάμαι έλεγε σ'όσους τον ρωτούσαν. Φοβάμαι μην μου πέσει πουθενά στα βουνά που γυρίζω και τι ν' αποκριθώ στην οικογένειά του. Έτσι έλεγε. Μα δεν έλεγε την αλήθεια. Ο φόβος του ήταν άλλος. Φοβόταν μήπως άθελά του του σκότωνε κανέναν από τους σκύλους του. Και ο μπάρμπα-Γιώργης είχε δύο άριστους κατάμαυρους σκύλους-αράπηδες τους έλεγε –που σπάνια λάθευναν. Έτσι έβρισκε διάφορες προφάσεις και δεν τον έπαιρνε μαζί του.

Σύντροφό του στο κυνήγι είχε τον κουμπάρο του, τον Κώστα. Οι δυο τους τριγυρνούσαν στα βουνά απ' τα χαράματα και σπάνια γύριζαν χωρίς θήραμα. Και ο κυρ-Βασίλης τόχε μεγάλο παράπονο. Παρακαλούσε κι όλο παρακαλούσε. Και θα δούμε και πάλι θα δούμε και ίσως μεθαύριο, ήταν οι απαντήσεις του γείτονά του.

Και κάποτε, μην μπορώντας πια άλλο να τον κοροϊδεύει, να και οι τρεις ένα πρωινό του περασμένου Οκτώβρη στον Πάρνωνα για λαγό. Έλαμπε από χαρά ο κυρ-Βασίλης. Γελούσαν και τα μουστάκια του. Όμορφο το χάραμα, καθαρός ο ουρανός, ήσυχη η φύση, ιδανική μέρα για κυνήγι. Επιασαν τα καρτέρια ψηλά στα διάσελα οι δυο κουμπάροι (συνεννοημένοι) κι έβαλαν τον γείτονα στον κεντρικό αγροτικό δρόμο περισσότερο για να μετράει τ' αμάξια που περνούσαν από κει πάρα για να σκοτώσει λαγό κι ελευθέρωσαν τους δύο σκύλους. Και κείνοι φιλότιμοι και άξιοι, όπως πάντα, βρήκαν τον αυτιά κι άρχισαν να τον κυνηγούν όλως αντίθετα, κατηφορικά και ύστερα ίσα πέρα κατά την δημοσιά μπροστά στα μάτια του κυρ-Βασίλη.

Αγνάντευαν και οι δυο κουμπάροι από ψηλά, έβλεπαν τον λαγό και τους δύο σκύλους από πίσω αληκτούντες, δεν πίστευαν στα μάτια τους για την πορεία που πήρε το ζούμπερο και περίμεναν από στιγμή σε στιγμή τον γείτονα να σηκώσει το τουφέκι και να πυροβολήσει. Μα κείνος στεκόταν ασάλευτος πάνω στον βράχο, με

το όπλο στον ώμο, στήλη άλατος, άψυχο μάρμαρο, ζωντανό σκιάζαρο σαν κι εκείνα που έστηναν στα ρύζια για να σκιάζουν τα σπουργίτια.

Χάθηκε ο λαγός, κουράστηκαν και οι σκύλοι να τον κυνηγούν, γύρισαν πίσω στο αφεντικό τους. Κατέβηκαν και οι δυο κουμπάροι απ' τα διάσελα, βρήκαν τον Βασύλη πάνω στον βράχο ν' αγναντεύει τα πέριξ σαν αετός σε ξέρακα και τον ρώτησαν απορούντες:

—Τι έγινε, ρε Βασύλη, γιατί δεν τουφέκισες τον λαγό, τί σ' έπιασε;

Και κείνος διπλά απορών:

—Ποιον λαγό, ρε παιδιά; Δεν είδα κανένα λαγό. Τα τρία σκυλιά μας μόνο πέρασαν από δω τρέχοντας!!!

Κοιτάχτηκαν οι κουμπάροι, έβρισαν εαυτούς και αλλήλους σιωπηλώς και σκυθρωποί πήραν τον δρόμο του γυρισμού.

Kαλομοίρας Κουτσουμπού –Kovíδη

Ευρωπαϊκό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου 2004

Στο μάθημα της έκθεσης στην Γ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου Ξηροκαμπίου, δόθηκε το θέμα: «Περιγράφω έναν ποδοσφαιρικό αγώνα».

Ο παιδικός αυθορμητισμός και ο ενθουσιασμός πήρε μορφή ύμνου γι' αυτούς, που, αφού περιέβαλαν την γερμανική πειθαρχία με το ελληνικό φιλότιμο, σημαιοστόλισαν τα χωριά και τις πόλεις «της θαυμαστής Ελλάδας» το περσινό καλοκαίρι. Λόγω έλλειψης χώρου ακολουθούν μόνον τρεις από τις εκθέσεις.

1) Ξεκινάει ο αγώνας: τελικός ποδοσφαίρου του 2004. Σφυρίζει ο διαιτητής. Ο Χαριστέας παίρνει την μπάλα, σουτάρει. Όχι. Περνάει ακριβώς πάνω από το γάμα.

Τώρα ο Ρικάντο δίνει στον Φίγκο, δεν είναι οφσάιντ. Βγαίνει ο Νικοπολίδης και του την αρπάζει. Το βολέ από τον Νικοπολίδη βρίσκει τον Ζαγοράκη, ο Ζαγοράκης δίνει στον Βρύζα και ο Βρύζας στον Χαριστέα. Ο Χαριστέας την ρίχνει στα χέρια του Ρικάρντο. Και εδώ τελειώνουν τα πρώτα 45 λεπτά

Ο διαιτητής φέρνει από τα αποδυτήρια τους παίκτες.

Ξεκινάει το δεύτερο μέρος. Και ο Κοστίνια βγάζει την μπάλα σε κόρνερ. Θα το εκτελέσει ο Μπασινάς. Σουτάρει. Και γκολ, γκολ ο Χαριστέας! Το κάρφωσε. Ο Φίγκο ψάχνει τον Κοστίνια και πάνω στην κατάλληλη ώρα ο Σεϊταρίδης την βγάζει έξω. Ο τρίτος διαιτητής λέει ότι καθυστερήσεις είναι 5 λεπτά, που για μας είναι μια ολόκληρη ζωή.

Ναι, τελείωσε δικό μας, Έλληνες! Τώρα τελείωσαν. Οι Πορτογάλοι περνάνε και παίρνουν τα μετάλλια. Και τώρα ο Ζαγοράκης το παίρνει το ευρωπαϊκό, καθώς ακούγεται από τις εξέδρες: «Σήκωσέ το το τιμημένο, δεν μπορώ, δεν μπορώ να περιμένω!»

Φόρτσας Νικόλας-Ηλίας

2) Ο πρώτος αγώνας της Ελλάδας με την Πορτογαλία ήταν θαυμάσιος. Οι παίκτες, όταν έμπαιναν στον αγωνιστικό χώρο, έκαναν μια σειρά. Πρώτα είπαν τον εθνικό ύμνο της Πορτογαλίας και μετά της θαυμαστής Ελλάδας.

Η σέντρα άρχισε με την Ελλάδα. Στο 22 ο Καραγκούνης σουτάρει από 21 μέτρα και από κει και πέρα κερδίζει 1-0.

Στο άλλο ημίχρονο, στο 55, κέρδισε πέναλτι ο Φύσσας από μπαλιά του Ζαγοράκη. Το πέναλτι το εκτέλεσε ο Μπασινάς, που ευστόχησε. Και από κει και πέρα το σκόρ έγινε 2-0.

Στο 94 η Πορτογαλία κέρδισε κόρνερ που το εκτέλεσε ο Φίγκο. Όταν το εκτέλεσε, ο Κριστιάνο Ρονάλντο με εύστοχη κεφαλιά έβαλε γκολ για την ομάδα του.

Η τελευταία λέξη της Ελλάδας ήταν : «Ολέ η Ελλάδα !»

Λαγάκος Δημήτριος-Ραφαήλ

3) Ο αγώνας ξεκινάει. Οι κερκίδες είναι γεμάτες. Στο γήπεδο οι δυο ομάδες λένε τον ύμνο και ξεκινούν. Οι άνθρωποι φωνάζουν. Οι ομάδες παίζουν ωραία. Ο αγώνας είναι 0-0 ακόμα.

Ξαφνικά οι Πορτογάλοι βγάζουν την μπάλα έξω. Ο Ζαγοράκης κέρδισε το έξω, το κάνει και με μια κεφαλιά του Χαριστέα χώνει γκολ !!! Και το σκορ είναι 1-0.

Το δεύτερο ημίχρονο ξεκινάει, αλλά δυστυχώς γίνεται πέναλτι και ευτυχώς ο Νικοπολίδης το πιάνει και ο αγώνας λήγει. Το σκορ μένει 1-0.

Ζορμπάς Κωνσταντίνος.

Ανάλεκτα

Η ελιά, που από την καρποφορία της εξαρτάται η ζωή των κατοίκων της περιοχής μας, είναι δύσκολο δέντρο. Ένας γεωπόνος έλεγε κάποτε: «με το λίπασμα την παρακαλείς και με το κλάδεμα την διατάζεις», για να δείξει ότι το δέντρο αυτό έχει απαιτήσεις. Πολλά όμως εξαρτώνται από τον καιρό και ιδιαίτερα από τον Μάη. Έλεγε παλιότερα ο μπαρμπα-Σωτήρης ο Σολωμός: «βγάλε μου έξω τον Αμάνη (Μάη) κι εγώ γίνονται ο καλύτερος γεωπόνος». Ο λαός λέει: «ο Απρίλης δείχνει τις ελιές κι ο Μάης τις χωρίζει».

Ηλίας Γ. Μανιατάκος

Της αγοράς

Δύο νεαροί Ξηροκαμπίτες γύρω στα είκοσι αντάμωσαν στην πλατεία και έπιασαν κουβέντα. Ο Α δούλευε για το καλοκαίρι εκείνο στο συνεργείο ενός συγχωριανού μας μάστορα, ο οποίος ασχολείτο με τις οικοδομικές εργασίες (σκεπές, χτισμάτα κτλ.). Ο Β τον ρώτησε πώς πάνε οι εργασίες σ' ένα παλιό σπίτι που είχαν αναλάβει να επισκευάσουν.

Α: Πώς πάνε οι δουλειές στο σπίτι του τάδε;

Β: Άσε, ρε, με το ερείπιο του μπλέξαμε. Για μια αλλαγή σκεπής πήγαμε και εκείνο θέλει γκρέμισμα στην μια πλευρά, χτίσιμο ξανά, σοφάτισμα, αρμολόι και ξέρω 'γω τι ακόμα.

Α: Έτσι που μου τα λες, δεν ξεμπλέγετε ούτε σ' έναν αιώνα.

Και του απαντά νευριασμένα ο Β, ρίχνοντας του και έναν κατακέφαλο.

Β: Καλά, χαζός είσαι! Τί αιώνα, ούτε σε εκατό χρόνια δεν ξεμπλέγουμε!!!

Γ. I. K.

Ήταν Απόκριες πριν από δέκα περίπου χρόνια. Μια παρέα δεκαπεντάχρονων Ξηροκαμπίτων πήγαινε με τα πόδια από την πλατεία προς τα Μυλοβάγενα. Καθώς κουβέντιαζαν, δύο από την παρέα σκέφτηκαν να αγοράσουν σπιρτάδες (δυναμιτάκια). Στο χωριό όμως τα μαγαζιά δεν είχαν και το πιο κοντινό μέρος απ' όπου μπορούσαν να προμηθευτούν ήταν το Δαφνί. Γι' αυτό ζήτησαν από έναν άλλο της παρέας, ο οποίος είχε άμεση σχέση με το χωριό αυτό, να τους αγοράσει μερικές. Η κάθε σπιρτάδα κόστιζε 130 δραχμές και το ποσό που διέθεταν ήταν 1000 δρχ. Ήθελαν λοιπόν να δουν πόσες σπιρτάδες θα αγόραζαν. Επειδή όμως δυσκολεύονταν

με το μυαλό να υπολογίσουν, μόλις έφτασαν έξω από το σπίτι του Μέτσοβα, πήραν ένα κομμάτι κεραμιδιού και επιχείρησαν να κάνουν την διαιρεση στον τοίχο του σπιτιού. Μετά από μισή ώρα περίπου κατέληξαν στην λύση του προβλήματος και είπαν στον τρίτο: «Πάρε ένα χιλιάρικο και θα φέρεις δεκατρείς σπιρτάδες και εβδομήντα δραχμές ρέστα»!!! Εκείνος, σαστισμένος και κατανοώντας ότι δεν σκαμπάζουν μία από αριθμητική, τους είπε: «Να σας φέρω καμμιά τριανταριά να τα κιώσουμε ακριβώς στο χιλιάρικο»; Την επομένη μέρα πήγε στο Δαφνί και αγόρασε τις σπιρτάδες. Τις έφερε και τους τις έδωσε, επτά σπιρτάδες και ενενήντα δραχμές ρέστα. Εκείνοι, αδυνατώντας να διανοηθούν ότι η μαθηματική πράξη τους ήταν λανθασμένη, του είπαν οργισμένα: «Φέρε και τις υπόλοιπες μην έχουμε μπλεξίματα δω χάμου».

Γ. I. K.

Ποδοσφαιριστής της τοπικής ομάδας «Απόλλων» διαμαρτυρόταν κάποτε εντονότατα, όταν έβλεπε ότι ο διαιτητής ευνοούσε καταφανέστατα την αντίπαλη ομάδα. Σε μια φάση μάλιστα, όταν ο διαιτητής δεν καταλόγισε εμφανές πέναλτυ εις βάρος της ξένης ομάδας, ξέσπασε και, αποτεινόμενος σ' αυτόν, φώναξε: «Δεν βλέπεις; Πελοπίδες έχεις»; Προφανώς ευνοούσε παρωπίδες!

H.G.M.+B.H.X

Συνδρομές

Για την συνέχιση της έκδοσης της Φάριδος: Ευδοκία Διαμαντάκου 5€, Παναγιώτης Παναγάκος 10€, Σταύρος Καλκάνης 20€, Γεώργιος Γιαλελής 5€, Τάσος Τζαννέτος 10€, Αλέξης Νικολακάκος 5€, Λάκης Κονίδης 5€, Σταυρούλα Νικολακάκου-Παπαδοπούλου 5€, Δημήτριος Σ. Λάσκαρης 5€, Ηλίας Μανιάτης 5€, Χρήστος Η. Κονίδης 5€, Ευστράτιος Κρητικός 5€, Δημήτριος Κουντούρης 5€, Αντωνία Μανιατάκου 10€, Πάνος Σαραντάκος 10€, Θεόδωρος Μπαϊμάς 5€, Δημήτριος Β. Κονίδης 5€, Πηγή Κουτσουμπού 10€, Παναγιώτης Καλότυχος 50€, Γεωργία Κωτσιοτοπούλου 10€, Κωνσταντίνος Κουμουστιώτης 5€, Σταύρος Μυλωνάκος 20€, Γεώργιος Νικολακάκος 10€, Στράτης Συκιώτης 20€, Χάρη Αργειτάκου 10€, Πέτρος Χαρίσης 20€, Δημήτριος Κολλινιάτης 5€, Έλενα Παπαδάκου 10€, Γεώργιος Καράμπελας 10€, Αναστάσιος Καρκαμάσης 5€, Γεώργιος Καρκαμάσης 5€, Ευάγγελος Σκιαδάς 10€, Τούλα Φραγκή-Παπαδάκη 20€, Δημήτρης Α. Σολωμός 50€, Βαγγέλης Δ. Λιντζέρης 150€, Ασπασία Λιντζέρη-Βασιλείου 5€, Βενετία Βασιλείου-Ελευθεροπούλου 5€, Χρήστος Λ. Καπετανάκος 10€.

Πένθη

Δημήτριος Ι. Πανουτσάκος (1930-2005)

Είναι μακάριοι εκείνοι που ζουν χριστιανικά και πεθαίνουν πιστοί και αφοσιωμένοι στον Κύριον, βροντοφωνεί ο αγαπητότερος και πιστότερος μαθητής του Χριστού, ο Ιωάννης ο Θεολόγος, από την Θεία Αποκάλυψη. Και είναι πράγματι μακάριοι οι πιστοί δούλοι τους οποίους, όταν έλθει ο Κύριος, θα τους βρει να πράττουν έτσι, θα τους βρει δηλαδή να ζουν χριστιανικά σύμφωνα με το θέλημά του.

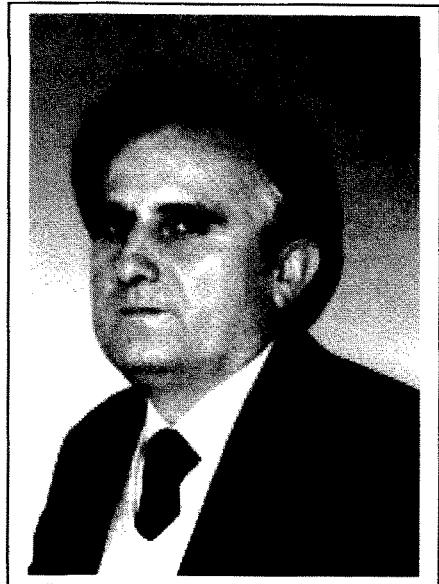
Αυτό διεκόπευξε ο ίδιος ο Ναζωραίος τις τελευταίες ημέρες της επιγείου ζωής του, στην προφητική παραβολή του πιστού δούλου, την οποία απηύθυνε σε ένα μεγάλο πλήθος που τον ακολουθούσε, κατά την θριαμβευτική βαϊοφόρο είσοδό του στην πόλη Σιών.

Ένας τέτοιος πιστός αφοσιωμένος δούλος στον Κύριο, μία τέτοια πραγματική χριστιανική φυσιογνωμία υπήρξε και ο προκείμενος νεκρός Δημήτριος Ιωάννου Πανουτσάκος ο Θεολόγος.

Το εγκώμιον και ο έπαινος, τον οποίον με λίγα λόγια θα προσπαθήσω να του πλέξω, θα είναι ένας αληθινός έπαινος, αμερόληπτος, ανυπόκριτος και αιτιολογημένος, σε εξαιρετικά χριστιανικές και θεολογικές φυσιογνωμίες, οι οποίες μένουν ζωντανοί φωτεινοί σηματοδότες που κατευθύνουν την κοινωνία.

Την βασική του εκπαίδευση τελείωσε εδώ στο τότε μονοθέσιο σχολείο Κουρτσούνας, την Μέση Εκπαίδευση στο Γυμνάσιο Αρρένων Σπάρτης και Κροκεών. Τα φυσικά και επίκτητα προσόντά του και προπάντων η πίστη του στον Θεό, οι μεγάλες του δοκιμασίες, από τον πρόωρο χαμό του πατέρα του και της αδελφής του, αλλά και η προτροπή του αειμνήστου θείου του Ντίνου, Σεβαστού και Μακαριστού απ' όλους μας, οδήγησαν τα βήματά του στην σπουδή της ιεράς επιστήμης της Θεολογίας.

Μετά την αποφοίτησή του, μέχρι να έλθει ο διορισμός του, εργάστηκε σε διάφορες εργασίες οικονομώντας τα προς το ζην. Υπηρέτησε στον στρατό ως έφεδρος ανθυπολοχαγός, αλλά ο στρατός του άφησε μία χρόνια πάθηση της υγείας του. Διορίζεται καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης, περνώντας στο διάβα της σταδιο-

δρομίας του από διάφορα σχολεία. Όπου και αν πέρασε άφησε ανεξίτηλον την σφραγίδα του ευσυνείδητου και καλού διδασκάλου, του πιστού εις τας παραδόσεις του Έθνους και της Πατρίδος, αλλά περισσότερον του αγνού Θεολόγου.

Η ορθόδοξη Θεολογία είναι βασικά τρία πράγματα: Παράδοσις, Ζωή, Λατρεία. Και τα τρία αυτά συναντά κανείς στο πρόσωπο του μακαριστού Μήτσου. Την παράδοση την δεχόταν και την πίστευε ως την συνεχή παρουσία του Θεανθρώπου Ιησού Χριστού. Η παράδοση ήταν γι' αυτόν σκυτάλη που προσπαθούσε να την παραδώσει στους μαθητές και τους συζητητές του. Αν η παράδοση αναφέρεται στην αληθινή πίστη, αυτή η πίστη της Αποστολικής Πατερικής Εκκλησίας μεταφράζεται σε ζωή καθημερινή. Την παράδοση της ορθοδόξου Θεολογίας και την ζωή της ευσέβειας ζούσε μέσα στον χώρο της Λατρείας, καθώς συχνά βοηθούσε στο Ψαλτήρι.

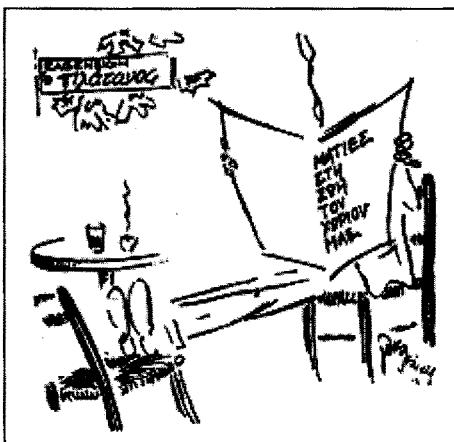
Υπήρξε σεμνός αγωνιστής στην ζωή, συνεπής στις αρχές του, ασυμβίβαστος στις μικρότητες του καθημερινού βίου, ευγενής, πράος, καλός φίλος και ανεκτίμητος συνάδελφος.

Η χρόνια πάθηση της υγείας του, την οποία περνούσε με ιώβιον υπομονή δεν τον δυσκόλεψε ούτε στο έργο του, ούτε στον χαρακτήρα του. Πάντα ευγενής, πάντα φιλόξενος, πάντα πρόθυμος, πάντα ευγενικός. Δεν γνώριζε θυμό, ούτε λόγος πικρός βγήκε ποτέ από τα χεῖλη του για κανένα. Ήτο αξιοθαύμαστος, ανεκτίμητος και ατσάλινος χαρακτήρας. Ποτέ δεν εξεδήλωνε φθόνο ή κακία για κανένα. Υπήρξε πραγματικά ο αληθινός Ισραηλίτης, στο στόμα του οποίου ποτέ δεν ευρέθη δόλος και υποκρισία. Άνθρωπος ηθικός, υπόδειγμα αρετής, υπερήφανος και αξιοπρεπής. Πάντοτε λάτρευε το ωραίο, αγαπούσε το χωριό του, τους συγγενείς, φίλους και συγχωριανούς του και διεκρίνετο για την προθυμία και την φιλοξένειά του στους πάντας.

Δεν θα ήθελα ν' αναφερθώ στο φιλανθρωπικό και κοινωνικό του έργο, στις ελεημοσύνες του και αγαθοεργίες του, όχι μόνο σε συγγενικά πρόσωπα αλλά και πέραν αυτών βοηθούσε πολλούς φτωχούς και πάσχοντες. Επιτρέψατε μου ν' αναφερθώ μόνο σε ένα κοινωνικό του έργο. Το καμπαναριό της ωραίας Εκκλησίας του χωριού του με το ρολόι είναι δωρεά δική του. Είθε ν' ακούει τους γλυκούς ήχους της καμπάνας και να συμμετέχει στην νέα του ζωή, με την θριαμβεύουσα Εκκλησία, με αγγέλους και ανθρώπους να δοξολογεί τον Παντοδότη Δημιουργό.

Αιωνία σου η μνήμη, αγαπητέ Μήτσο.

Γεώργιος Α. Τσαμασίρος

Τα νέα μας

Ξηροκάμπι

Γεννήσεις: Το ζεύγος Γεώργιος Κονίδης και Παναγιώτα Σταματάκου απέκτησε αγόρι. Το ζεύγος Αθανάσιος Μούσης και Αικατερίνη Αγγελάκη απέκτησε κορίτσι.

Γάμοι: Η Αλεξάνδρα Διακουμάκου του Γεωργίου παντρεύτηκε τον Χρήστο Καρρά.

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Δήμητρα Θλιμμένου του Σωτηρίου ετών 93, Βασιλική Παπανάγου του Γεωργίου ετών 85.

Παλαιοπαναγιά

Γεννήσεις: Το ζεύγος Ιωάννης Διακουμάκος και Κωνσταντίνα Νικολακάκη απέκτησε αγόρι.

Θάνατοι: Απεβίωσε η Ιφιγένεια Ροζάκη του Σπυρίδωνος ετών 79.

Ανώγεια

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Παναγιώτα Κατσούλη του Κωνσταντίνου ετών 84,

Βούλα Πανιόγλου του Θεοδώρου ετών 85, Θεόδωρος Παναγάκος του Γεωργίου ετών 90.

Γοράνοι

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Ευστράτιος Ρηγάκος του Ηλία ετών 77, Κωνσταντίνος Δούκας του Βασιλείου ετών 85 (Toronto).

Καμίνα

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Βασίλειος Φραγκής του Κωνσταντίνου ετών 67, Ελένη Αποστολάκου του Νικολάου ετών 89.

Ποταμιά

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Σταύρος Πολυμενάκος του Ιωάννη ετών 83, Αθανασία Αλεβετσοβίτη του Ιωάννη ετών 58.

Λευκόχωμα – Κυδωνία

Θάνατοι: Απεβίωσε ο Κωνσταντίνος Σωτηράκος του Δήμου ετών 89.

Άρνα

Θάνατοι: Απεβίωσε ο Κωνσταντίνος Σπηλιόπουλος του Νικολάου ετών 90..

Βασιλική (Κουρτσούνα)

Θάνατοι: Απεβίωσε ο Δημήτριος Πανουρτσάκος του Ιωάννη ετών 75.

Σπαρτιά (Κοτσαντίνα)

Γεννήσεις: Το ζεύγος Νικόλαος Ριζάκος και Γεωργία Κωνσταντώνη απέκτησε κορίτσι.